

38.

Tájékoztató jelentés a temesvári diákmegmozdulásokról

Temesvár, 1956. október 31. (22 órákor)

A Politechnika [műszaki főiskola] Mechanika Kar által szervezett 1956. október 30-i akció hatására a tartományi és városi pártbizottság létrehozott egy csoportot a legjobb pártaktivisták és tanárok részvételével. Ez a csoport azt a feladatot kapta, hogy csoportosan és egyénileg beszélgessen el a diákokkal, derítse ki az akció kiváltó okait, és ítélje el azt. Az orvosi kar bentlakásánál a következőket állapították meg:

A mai nap [október 31.] folyamán a diákok ordítóva és kiabálva fogadták a kiküldött elvtársakat, nyíltan visszautasítottak mindenféle tárgyalást, mindenféle véleményt, és passzív ellenállást tanúsítottak minden próbálkozással szemben. Egyikük sem volt hajlandó nyilatkozni az akció szervezőiről. Még a munkás- és dolgozó parasztok gyermekei is szolidarizáltak a huligán megnyilvánulásokkal, mivel félték attól, hogy kollégáik az ügy elárulásával vádolják majd őket. Ugyanebben a bentlakásban a diákok, a hadsereg jelenlétének ürügyén, nem voltak hajlandóak ebédelni, arra hivatkozva, hogy „nem dolgoztunk, nem is eszünk”, „túl felindult vagyok, nem tudok enni”. 14 óra körül súlyosbodott a helyzet, ekkor már összességükben visszautasították az ebédet, éhségstrájkot hirdetve. A külsős diákoknak (körülbelül 50 ember) a bentlakáson kívül szolgálták fel az ebédet. A velük folytatott beszélgetések során állandóan bentlakásos kollégáik felől kérdezősködtek, tudni akarták, hogy mi történik velük. Azok az elvtársak, akiknek sikerült szóba állniuk a diákokkal, azt jelentették, hogy benyomásaik szerint, létezik egy csoportosulás, mely pillanatnyi (demagóg és reakciós) jelszavak alapján szervezte meg önmagát. Az egyetemistákkal folytatott, nagyon kisszámú beszélgetés során a diákok arra mutattak rá, hogy gazdasági nehézségekkel küszködnek (ösztöndíj, menza). Kiemeljük, hogy IMSZ-tagok, párttagjelöltek és párttagok is szolidarizáltak a megmozdulókkal.

Mezőgazdaságtudományi Kar⁴³- és bentlakás

[Október 31-én] 10 óra körül, miután a diákok tudomást szereztek az előadások felfüggesztéséről, rohamosan növekvő diákcsoportok jelentek meg a főiskola előtt, akikhez körülbelül 10 percen belül nagyszámú idegen csoportok csatlakoztak. A mezőgazdaságtudományi karon a diákok közt a mozgósítás „10-kor az Agronómiánál” jelszóval történt. Annak ellenére, hogy a Milícia közbelépett szétosztatásukra, azonnal terjedt is a jelszó: „Ne széledjete szét, maradjatok kompakt csoportokban”.

Ma reggel a diákok arról beszéltek, hogy október 31-én, november 1-jén vagy 2-án 15-16 óra körül nagygyűlést szerveznek, a „fesztivál kezdete” jelszó alatt. A bentlakásos diákok aziránt érdeklődtek, hogy mi történik a városban. Nyomatékosan kérték kijelölt társaiknak kiküldését a városba, a kinti diákokkal való

⁴³ Korabeli magyar elnevezése: Agronómia Kar.

kapcsolattartás végett. Itt derült ki, hogy a társai által Țigănușnak becézett diák egyike a bentlakási zavargások szervezőinek; szemtelenül válaszolta a hozzá intézett kérdésekre: „Nem szednek ki belőlem semmit a tüntetés szervezőivel kapcsolatban”. Nem lehet tudni, hogyan jutottak ki a diákok az agronómia bentlakásából a gyűlésre. A kar egyik oktatója, Rusu professzor egy pártaktivistával folytatott beszélgetése során azt állította, hogy a sajtó és a párt Központi Vezetősége hazudik, és nem beszél nyíltan a kialakult helyzetről, a diákok rossz életkörülményeiről. Szerinte állami vonalon kellene valami kompromisszumra jutni, ki kellene szedni a tantervből az orosz és a marxizmust, legalább Karácsonyig, addig tán lenyugszanak a kedélyek a diákság körében.

Politechnika

Kiderült, hogy a Mechanika Karon a matematika katedra pótórákat tett be az órarendbe. Amikor a diákok felszólaltak, hogy amúgy is zsúfolt a tanrendjük az orosz nyelv és a marxizmus miatt, a tanárok azt válaszolták, hogy őket csak a saját tantárgyuk érdekli. Ma reggel a Kémia Kar bejáratánál orvosi diákok jelentek meg. Egyes tanárok, mint például Gropșanu (a dékán) nem értettek egyet az előadások felfüggesztésével és az állami szervek eljárásával a diákok ellen. A lánykollégiumban megtagadták a reggeli teát, s ordítva és agitálva követelték a tájékoztatást a letartóztatott egyetemisták helyzetéről, és kiengedésüket kérték. Eltorlaszolták a bentlakás bejáratát, senkivel sem voltak hajlandóak tárgyalni. Mindenkit kifütyöltek az ablakból, aki csak beszélni akart velük, és egyre csak követeléseiket hajtogatták.

Az ADAS-bentlakásban is rendkívül feszült volt a hangulat. A kiküldött elvtársak nem tudták lecsillapítani a kedélyeket, egy IMSZ-titkárt erőszakkal dobtak ki a bentlakásból. Megjegyzendő, hogy ezek a diákok jeleket adtak le egyes, a bentlakással szembeni falatozóban ülő idősebb polgároknak. A bentlakásba kiküldött elvtársak szerint az október 30-i tüntetés egyes szervezőit itt kell keresni. Egyes információk szerint a zsidó iskola egyik tanárnője tudta, hogy október 30-án 15 órakor a diákok tüntetni fognak. 13 és 13.30 óra között az *Electro-Banat* gyárban már ismerték a később elhangzott diákkövetelések szövegét.

Megjegyzendő, hogy két pártaktivista mezőgazdásznak sikerült az Agronómia bentlakás 40 diákjával beszélnie, akik közül csak öten foglaltak állást a magyarországi eseményekkel kapcsolatban, ellenérzésüket fejezve ki a temesvári diákmegmozdulásokkal szemben is. Más diákok felvetették, hogy gyenge az ételek minősége, vagy hogy túl rövid a vizsgaidőszak, ami miatt a diákok nem tudják letenni vizsgáikat és elveszítik ösztöndíjukat. Kérték az orosz nyelv oktatásának lecsökkentését három évről kettőre, valamint a politikai gazdaságtan és a tornaórák számának csökkentését. A Politechnika hallgatói határozottan kijelentték, hogy csak Lupu⁴⁴, Drăgulescu⁴⁵ és Rogoian elvtársakkal állnak szóba. Arra

44 Vasile Lupu, 1956-ban munkaügyi miniszter.

45 Coriolan Drăgulescu oktatási miniszterhelyettes, akit az RMP Politikai Bizottsága 1956. november 13-án felmentett (lásd a 41. sz. iratot).

is rá kell mutatnunk, hogy a bentlakásokba különböző csomagokat csempészték be. Ezekben feltételezéseink szerint a diákoknak szóló utasítások és üzenetek voltak.

Közli Ioana Boca: 1956 – un an de ruptură. România între internaționalismul proletar și stalinismul antisovietic. București, 2001, Fundația Academia Civică, 334–337. p.

39.

Tájékoztató jelentés a temesvári helyzetről

Temesvár, 1956. november 1. (21 órákor)

1. Az egyetemisták kérdése

A temesvári egyetemisták huligán megmozdulásai nyomán, a tartományi pártbizottság büroójának utasításai alapján a városi bizottság a következő intézkedéseket hozta:

Csoportokat alakítottak a fizetés nélküli aktíva tagjaiból, a legjobb tanárok közül, akiket kiküldtek a fakultásokra és a bentlakásokba. Ezeknek feladata egyrészt kifürkészni a diákok közt uralkodó hangulatot, másrészt ráébreszteni a diákokat az elkövetett hibák súlyosságára. Az elvtársaknak csak egyénileg sikerült a diákokkal beszélniük. A mezőgazdaságtudományi karon és a pedagógiai intézetben a diákok először beleegyeztek abba, hogy hálónként és emeletenként beszélgessenek a kiküldöttekkel. Utólag viszont megtagadták a külön beszélgetést, kérve, hogy az intézet udvarán legyen megszervezve a beszélgetés, az összes hallgató részvételével. Az agronómia szakon több diáklány beleegyezett október 30–31-én, hogy aláírja a diákmegmozdulásokat elítélő nyilatkozatot, viszont később nem ismerte el, hogy aláírta volna.

Kálnoki Mária párttagjelölt diáklánynak, aki belépett a diákokat felvilágosító csoportba, október 31.⁴⁶ estig körülbelül 48 nyilatkozatot sikerült aláíratnia az Agronómia lánykollégiumában, de az aktivista csoport távozása után diáktársai kicsúfolták és megfenyegették. Ennek eredményeképpen következő nap az összes diáklány, aki aláírta a nyilatkozatot, a nyomásnak engedve, nem ismerte el annak érvényességét. Megállapítható, hogy az intézetek a szolidaritás elvét követik, ami az előadások újraindítását illeti. Az Agronómia Kar diákjai azt nyilatkozták, hogy csak akkor egyeznek bele az előadások újraindításába, ha a többi szak is beindul. A műszaki és a pedagógiai főiskola bentlakásában a diákok álláspontja az egyik pillanatról a másikra változik. Egyik pillanatban beleegyeztek a kiscsoportos beszélgetésekbe, a másikban viszont a problémák közös megbeszélését kérték. Amikor erre sor került, kiabálni kezdtek, a szónokokat sértegették és különböző úgynevezett „diákkövetelésekkel” álltak elő, valamint a fejadagrendszer és a kollektív gazdaságok felszámolását kérték.

⁴⁶ Az eredeti román nyelvű közlésben november 31. szerepel: ez nyilván elírás.